Ankara ve Çevresinde Kadın Evliyalar

Women Saints in Ankara and Surrounding Areas

Rukiye Aysun İnan

ORCID: 0000-0003-1595-6454 | ROR ID: https://ror.org/05ryemn72 | E-Posta: r.aysun.inan@gmail.com

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarih, Ankara, Türkiye

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Divinity, History of Religions, Ankara, Türkiye

Atıf Bilgisi | Citation

İnan, Rukiye Aysun. "Ankara ve Çevresinde Kadın Evliyalar ". Dini Araştırmalar 70/Ankara Özel Sayısı (Şubat 2026), 383-413.

İnan, Rukiye Aysun . "Women Saints in Ankara and Surrounding Areas." Religious Studies 70/Ankara Special Issue (February 2026), 383-413.

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi | Date of Submission: 21.11.2025
Kabul Tarihi | Date of Acceptance: 30.01.2026
Yayım Tarihi | Date of Publication: 28.02.2026

Değerlendirme:
İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Date of Publication:
Double anonymized – Two External

Benzerlik Taraması:
Yapıldı – İntihal.net

Plagiarism Checks:
Yes – İntihal.net

Etik Beyan:
Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Ethical Statement:
It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to during the preparation of this study and that all studies used are cited in the bibliography.

Etik Kurul İzni
Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir.

Ethics Committee Approval
This study does not require ethics committee approval, as the data used were obtained through literature review/published sources.

Yapay Zekâ Bildirimi:
Yazar, bu çalışmayı oluştururken yapay zekâ destekli teknolojileri kullanmadığını beyan etmiştir

Declaration of AI Use:
The author declared that no Aıassisted technologies were used in the creation of this article.

Çıkar Çatışması:
Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Conflicts of Interest:
The author(s) has no conflict of interest to declare.

Finansman:
Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Grant Support:
The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Telif Hakkı & Lisans:
Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları **CC BY-NC 4.0** lisansı altında yayımlanmaktadır.

Copyright & License:
Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the **CC BY-NC 4.0**.

Etik Bildirim:
diniarastimalar98@gmail.com

Complaints:
diniarastimalar98@gmail.com

Öz

İslam öncesi Türk topluluklarında kadının rolüne bakıldığında sosyal, kültürel ve dini anlamda önemli bir yere sahip olduğu görülür. Kadın şamanların var olması Türklerde kadının dini açıdan etkili olduğunun bir göstergesi kabul edilebilir. Şamanlar ve atalar kültü İslam'dan sonra evliya ile ilgili inanış ve uygulamalarda etkili olmuştur. Evliyalara keramet gösterme, olağanüstü güçlere sahip olma gibi nitelikler yüklenmiş; onların mezarları ve onlara atfedilen yerler ziyaret yeri kabul edilmiştir. Anadolu'da Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin soyundan gelen kişiler, İslam'ı yaymak için buraya gelenler, Horasan Erenleri, bazı tarikat öncüleri vb. evliya kabul edilmiştir. Bu özelliklere sahip ya da erkek evliyaların yakınları olan kadınlar da kadın evliya olarak hürmet görmüştür. Bu anlamda evliya mezarları kutlu sayılan ağaç, dağ ve su kaynağı gibi yerlerle beraber ziyaret mekânları olmuştur. Makalede Ankara ve çevresindeki bazı illerde tespit edilen kadın evliyaların hayatları, türbe ya da mezarları ve onlarla ilgili inanış ve uygulamalar araştırılmıştır. Bu incelemeler sonucunda Ankara'da 10, diğer şehirlerde ise yaklaşık 50 olmak üzere toplam 60 kadın evliya türbesi, mezarı veya ziyaret yeri tespit edilmiştir. Araştırmanın ortaya çıkardığı önemli sonuçlardan biri, bu türbelerin çoğunlukla kadınlar tarafından ziyaret edilmesidir. Kadın ziyaretçiler tarafından dile getirilen talepler genellikle evlilik, doğum ve çocuk yetiştirmenin hayırlı bir şekilde ilerlemesi ya da tamamlanmasıyla ilgilidir. Kadınların bu istekleri kadın evliya ziyaret yerlerinde dile getirmesi, onların kadın evliya eliyle dertlerine derman veya şifa istemesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca kadın evliya türbelerinde genelde yağmur duası edilmesinin nedeni kadın ve bereketin ilişkili bulunması olabilir. Nadir de olsa bazı kadın evliya türbelerinin erkekler tarafından ziyaret edilmesinin yasak olması, buraların yalnızca kadınlar tarafından sahiplenildiğini de gösterir. Türkiye'nin merkezi, başkent Ankara ve çevresinde kadın evliyaların, bölgenin dini hayatında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bu kadınlar, Anadolu'nun Türkleşmesi, Müslümanlaşması, yurt edinilmesi ve bu yurtta sürekli kalınmasında etkili kişiler olarak kabul edilebilir. Bu kabule bizzat kendi şahsi özellikleri ya da yakın bulundukları

erkeklerin özellikleri ya da her ikisi sebep olmuştur. Bu bağlamda Bacım Sultan, Kırmızı Ebe, Akşemseddin'in kızları, Hayme Ana, Kadıncık Ana, Cabire Sultan, Melike Hatun gibi isimler örnek olarak gösterilebilir.

Anahtar Kelimler

Dinler Tarihi, Evliya, Ziyaret, Kadın, Ankara.

Abstract

Women occupied a significant position in the social, cultural, and religious life of pre-Islamic Turkish communities, a fact evidenced by the presence of female shamans, which points to women's considerable religious authority among the Turks. Shamanistic practices and ancestor veneration later influenced Islamic belief systems, particularly notions surrounding sainthood, including the attribution of miracles and supernatural powers to saints and the sanctification of their graves and associated sites as places of visitation. In Anatolia, individuals regarded as saints included descendants of the Prophet Muhammad and Ali, those who migrated to the region to spread Islam—such as the Horasan Erenleri—and leaders of Sufi orders; women who possessed saintly qualities or who were closely related to male saints were similarly venerated as female saints. Alongside natural elements considered sacred, such as trees, mountains, and water sources, the tombs and graves of these saints functioned as important pilgrimage sites. This study examines the lives of female saints identified in Ankara and its surrounding provinces, as well as their tombs or graves and the beliefs and practices associated with them. Field research identified a total of 60 female saint tombs, graves, or visitation sites, including 10 in Ankara and approximately 50 in neighboring regions. A key finding is that these shrines are predominantly visited by women, whose petitions typically concern marriage, childbirth, and the successful upbringing of children. The preference for female saint shrines suggests that women seek comfort, healing, and solutions to their problems through the perceived intercession of female saints. Additionally, the frequent association of rain rituals with female saint tombs reflects a symbolic connection between women and fertility. In rare cases, the exclusion of male visitors further underscores the gendered nature of these sacred spaces. In central Anatolia, particularly in and around Ankara, female saints thus occupy an important place in regional religious life and can be regarded as influential figures in the Turkification, Islamization, settlement, and continuity of Anatolia. This recognition stems from their own personal attributes, their familial or spiritual connections,

or a combination of both, as exemplified by figures such as Bacım Sultan, Kırmızı Ebe, Akşemseddin's daughters, Hayme Ana, Kadıncık Ana, Cabire Sultan, and Melike Hatun.

Keywords

History of Religions, Saint, Visitation, Woman, Ankara.

Giriş

Türk halk inanışlarında evliya kavramı etrafında pek çok inanış bulunur. Evliya "Allah'ı seven, O'nu dost edinen, O'nun tarafından dost edinilen" anlamına gelir. Bununla beraber Türk halk dindarlığında evliyalara bazı üstün vasıflar atfedilir. Onların bazı kerametler gösterdiğine, olağanüstü işler yaptığına inanılır. Evliya mezarları da kutlu sayılan ağaç, taş, su, mevki ve mağara gibi yerlerle beraber ziyaret mekânları olmuştur. Bu mekânlar çeşitli amaçlarla ziyaret edilmiştir. İslam öncesi atalar kültü ve şamanların faaliyetleri, İslam sonrası evliyalarla ilgili inanç ve uygulamaların oluşmasında etkili olmuştur. Anadolu'da halk tarafından evliya kabul edilen insanların genelde şu kişilerden olduğu görülür; Hz. Muhammed ve Hz. Ali soyundan gelen kimseler, İslam'ı yaymak için cihad gayesiyle Anadolu'ya gelenler, Horasan Erenleri, çeşitli tarikat öncüleri, bir efsanenin kahramanı olan kişiler.[1]

Müslüman olmadan önce Türklerde kadının rolüne bakıldığında genel anlamda kıymetli olduğu söylenebilir. Türk kadını gerektiğinde devlet yönetmiş, orduya komutanlık yapmış, evinin direği olup aile reisi de olmuştur.[2] Türk kadın şamanların varlığı[3] aynı kıymetin dini sahada da olduğunun göstergesidir. Bu tarihi, dini ve kültürel mirasla Anadolu'ya gelen Müslüman Türkler, erkek evliyalara olduğu gibi kadın evliyalara da inanç dünyalarında yer vermiştir. Böylece Anadolu'nun pek çok yerinde kadın evliyalar ya da kadın kahramanlara atfedilen ziyaret mekânları bulunur. Bu makalede Ankara ve çevre şehirlerde kadın evliyalar ve onlara atfedilen ziyaret mekânları konu edinilecektir. Bunun için Ankara dışında Konya, Aksaray, Kırşehir, Çankırı, Bolu, Eskişehir, Afyon, Isparta, Kütahya, Zonguldak, Kastamonu, Çorum, Yozgat, Nevşehir, Niğde, Karaman şehirlerine dair literatür taraması yapılmıştır. Bu şehirlerle ilgili yapılmış saha araştırmalarından veya çeşitli tarihi kaynaklardan bilgi elde

[1] Durmuş Arık, "Kutsal Mekan ve Ziyaret Fenomeni", *Halk İnanışları El Kitabı,* ed. Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 73-94.
[2] Kemal Polat, "Eski Türk İnançlarında Kadın", *Dinler Tarihinde Kadın*, ed. Bekir Zakir Çoban. (İstanbul: Selenge Yayınları, 2023), 141-168.
[3] Ayrıntılı bilgi için bkz. Fuzuli Bayat, *Türk Kültüründe Kadın Şaman* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2010).

edilmiştir. Bu şehirlerde hangi kadın evliyaların bulunduğu, onların hayatlarına ilişkin bilgiler, türbe veya ziyaret yerinde yapılan uygulamalar araştırılmıştır. Konu alt başlıklara ayrılırken kadın evliyaların isimleri değil ziyaret yerleri üzerinden ele alınmıştır.

1.Ankara'daki Kadın Evliyalar

Ankara ile ilgili yapılan araştırmalar neticesinde çeşitli kadın evliya isimlerine ulaşılmıştır. Hakkında ayrıntılı bilgi bulamadığımız ama ismen ulaşabildiğimiz kadın evliyalar şunlardır; Yavuz Ana Sultan (Ayaş), Ahi Fatma Bacı (Bacı Köyü, Sincan)[4] ve Fakran Ebe (Çamlıdere).[5] Bunun haricinde Ankara'nın beş farklı ilçesinde çeşitli kadın evliyalarla ilgili ziyaret yerleri tespit edilmiş, bu yerlerle ilgili bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

1.1 Kırmızı Ebe Türbesi: Kızılcahamam'ın Taşlıca (Taşlı Şeyhler) köyünde bulunur. Yakınlarındaki oğlu Oruç Gazi'nin türbesi, ayran taşı ve gelin kayası da bölgedeki ziyaret mekânlarındandır. Taşlıca köyü, Anadolu'ya Orta Asya'dan gelen Türk ve Müslümanların yerleştiği yerlerden biridir. Anadolu'nun yurt olma sürecinde Horasan Erenleri'nin ve Bacıyan-ı Rum'un önemli katkıları olmuştur. Kırmızı Ebe ve oğlu Oruç Gazi de bu zümrelerden sayılır. Anadolu Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat (1220-1237) yakınlara bir yere sefer düzenlerken ordu Taşlıca köyü civarına konaklar. Türk askerlerini sırtında oğlu Oruç Gazi ile birlikte Kırmızı Ebe karşılar. Hazırladığı ayranı askerlerin yakınındaki taş oluğa döker. Askerler ayrandan hem içerler hem de kaplarına doldururlar, ancak oluktaki ayran ilginç bir şekilde tükenmez. Kırmızı Ebe ısrarla "doldurun yavrularım" dedikçe askerler "ana, dolu" der. Anadolu isminin de buradan geldiği söylenir. Ayranın bitmemesi Kırmızı Ebe'nin kerameti olarak kabul edilir. Hikâyeyi duyan Sultan, onu ve oğlunu huzuruna çağırır ve yaşadıkları yerleri yurt olarak onlara verir.[6]

[4] İbrahim Ethem Arıoğlu, "Ankara'da Halk İnançlarının Mekanı Olarak Ziyaret Yerleri", *Gönül Sultanları, Şahsiyetleri ve Değerleri ile Ankara,* ed. İbrahim Ethem Arıoğlu (Ankara: Akçağ Basım Yayım 2018), 229.

[5] Hasan Işık – Veysel Eren Öztürk, "İlk Türklerin Geçiş Dönemlerine Dair İnançlarının Günümüz Kuzey Batı Ankara'daki İzleri", *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* (Ekim 2023), 451.

[6] İbrahim Yurtoğlu, *Kızılcahamam ve Çevresinin Halk Bilimi Ürünleri Üzerine Bir Araştırma* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 43-45; Zeynep Erdem Ağoğlu, *Dini Ziyaret Yerleri ve Halk İnanışları Açısından Kızılcahamam-Çamlıdere* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 33-34. Bu hikâyeye benzer bir orduya yeten ayran hikâyesi Karaman'da

Kırmızı Ebe ismindeki 'kırmızı'nın nereden geldiğiyle ilgili çeşitli rivayetler bulunur. Bazıları bunu yüzünün/yanaklarının kırmızı olmasıyla açıklarken bazıları ise türbesinin bulunduğu yerdeki kırmızı toprağa bağlar. Bir diğer rivayet ise Türklerin sevdiği hatta milli renklerinden biri kabul ettiği kırmızı renkte baş örtüsü kullanmasıdır.[7] Türkiye Cumhuriyeti bayrağının kırmızı rengi göz önünde bulundurulduğunda bu yorumun daha isabetli olduğu söylenebilir. Zira "Anadolu Menkıbesi" olarak da isimlendirilen bu hikâye, söz konusu rivayetle daha anlamlı olmaktadır. Türkler gelmeden önce Anatolos, Anatolia veya Diyar-ı Rum olarak adlandırılan bu topraklar zamanla Anadolu diye anılmıştır. İsimlendirmedeki bu değişiklik Türk halkının bu toprakları anayurt olarak benimsemesiyle paraleldir. İnsanlar toprağın vatan kabul edilmesi için kendi kutsal değerlerinden bir şeyler katmış; evliyaların, şehitlerin ve gazilerin hikâyeleri veya ziyaret yerleriyle Anadolu'yu yurt edinmişlerdir.[8] Bir kadın evliya olarak Kırmızı Ebe, bu toprakların Anadolu olarak isimlendirilmesindeki rolüyle Türk kadınının dini hayattaki yerini de göstermektedir.

Kırmızı Ebe'nin ayran hikâyesine benzer başka bir olaya, cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda rastlanır. Türkiye'nin ilk kadın milletvekillerinden biri olan Kahramankazanlı Satı Kadın (Hatı Çırpan) Atatürk'ün ziyareti esnasında onu karşılar ve ayran ikram eder. O dönem çeşitli suikastlar olduğundan Atatürk tedbir amaçlı, panzehir olduğu düşünülen beyaz bir toz çıkarır. Niyeti onu ayrana döküp içmektir. Durumu anlayan Satı Kadın önce kendisi için bardağı doldurur ve içer. Sonra bardağı yıkayarak Atatürk'e ayran ikram eder. Bunun üzerine Atatürk Satı Kadın'ın ismini öğrenip not eder ve sonra milletvekili olmasını sağlar.[9] Ankara'da farklı kritik zamanlarda geçen bu iki ayran hikâyesinde Türk kadının emeği, zekası, kendini geri planda tutmaması ve devlet başkanıyla/komutanla görüşerek kendince misafirperverlikle destek olması dikkate değerdir. İlk hikâye Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında,

Hilmi Dede(Ayran Dede) için anlatılır. Yakup Kılıç, *Karaman ve Çevresindeki Ziyaret Yerlerinin ve Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Olgusu Açısından Tahlili* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 6-7.

[7] Seyfettin Erşahin, "Ankara Gönül Sultanlarının Türk Milli Kültürünü Oluşturmadaki Rolü: "Anadolu Menkıbesi" Örneği", *Gönül Sultanları, Şahsiyetleri ve Değerleri İle Ankara*, ed. İbrahim Ethem Arıoğlu (Ankara: Akçağ Basım Yayım 2018), 179-180.

[8] Erşahin, "Ankara Gönül Sultanlarının Türk Milli Kültürünü Oluşturmadaki Rolü: "Anadolu Menkıbesi" Örneği", 186-187.

[9] Hüseyin Yüce - Dilşad Taş, *Türk Kadını ve Satıkadın* (Ankara: Sirem Basın Yayım, 2009), 110-111.

yurt olmasında kadın etkisini, desteğini ve emeğini gösterir. İkinci hikâye ise Kurtuluş Savaşı'ndan çıkıldığı, Anadolu'nun yurt olmaya devam ettiği dönemde kadın zekasının mecliste temsil makamına giden yolunu anlatır.

Kırmızı Ebe'nin keramet gösterdiği ayran taşı günümüze kadar ulaşmıştır. Demirden bir kafes içine alınan taşın yanında olayları anlatan bir levha da bulunmaktadır. Köye ziyarete gelenler türbe ve gelin kayasıyla beraber burayı da ziyaret eder. Dileklerini dileyip yanındaki alıç ağacına bez bağlarlar.[10] 1950li yıllarda Kırmızı Ebe türbesini, içinde hazine olduğunu düşünen kişiler tahrip eder. Bunun üzerine köy halkı türbeyi yeniden yapmak ister. Ancak bir kişi, eğer gerçekten burada keramet ehli biri olsa türbeye zarar verilmesine izin vermezdi diye düşünüp bu işlere katılmaz. Ama rüyasında korkutulunca kabuslardan kurtulabilmek için türbenin yapım işlerine dahil olur.[11]

Gelin kayası ise uzaktan bakıldığında at üzerinde bir geline, davulcuya ve gelin alayına benzetilir. Eğlencede aşırıya kaçtıkları için gelin alayının taşa dönüştüğüne inanılır. Bazıları hikâyenin Bizans dönemi kadar eskiye dayandığını iddia eder. Taşlıca köyü sakinleri davul çalmama adetini yüzyıllardır sürdürmektedir. Bu yasağa uymayanların felç olduklarına dair anlatımlar mevcuttur.[12]

Kızılcahamam'daki gelin kayasına benzer bir hikâye Çubuk'ta da vardır. Yıldırım Evci köyünde iki zengin aile çocuklarını evlendirmek ister. Gelini baba evinden alıp damat evine doğru yola çıkan gelin alayı tepedeyken bir dedeyle karşılaşır. Dede üç kez durun diye bağırmasına rağmen gelin alayı eğlenerek yol almaya devam eder, durmaz. Davul ve zurna sesinden hoşlanmayan yolun dedesi gelin alayını taşa döndürür.[13] Yine Çubuk'ta Yıldırım Elören Mahallesi'nde bir gelin evden çıkmadan annesinin bazı eşyalarını rızasız alır. Annesi geline

[10] Yurtoğlu, *Kızılcahamam ve Çevresinin Halk Bilimi Ürünleri Üzerine Bir Araştırma,* 45.

[11] Gülenay Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları* (İstanbul: Okur Kitaplığı, 2011), 76-77.

[12] Yurtoğlu, *Kızılcahamam ve Çevresinin Halk Bilimi Ürünleri Üzerine Bir Araştırma,* 45-46.

[13] Sevim Aydos, "Yaşayan Çubuk Efsaneleri", *Bütün Yönleriyle Çubuk ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu II,* ed. Fatih Erkoçoğlu ve Necmettin Ayan (Ankara: Çubuk Belediyesi Yayınları, 2019), 312.

beddua eder ve gelin alayı yarı yoldayken taşa döner.[14]

1.2 Karyağdı Hatun Türbesi: Ulus'ta işlek bir meydanda bulunur. Burada medfun kadının ismi bilinmez. Türbe üzerinde 1577 yılında ani bir hastalıktan vefat etmiş genç bir hanımefendi olduğuna dair bilgi vardır.[15] Ankara'da benzerine az rastlanır nitelikte yapılmış bir türbesi olduğu için Karyağdı Hatun'un varlıklı bir aileden geldiği tahmin edilmektedir.[16] Hayatıyla ilgili çeşitli hikâyeler bulunur. Bunlardan birine göre Ankara'nın ileri gelen iki ailesi çocuklarını evlendirir. Bir süre sonra gelin hamile kalır. Ağustos ayındayken hamile gelin kar aş erer. O sıcakta kar bulmaları mümkün olmaz ama gelin kar yeme isteğinin de önüne geçemez. Bir gece yine aynı istekle uyanıp Allah'a çok içten dua ederek, yana yana kar ister. Bunun üzerine birden kar yağmaya başlar. Gelin hasretle beklediği karı hemen yer. Ama yediği kar onu hasta eder. Sabah her yerin bembeyaz kar olduğunu gören Ankara halkı çok şaşırır. Gelinin isteği üzerine yağan kar hikâyesi yayılır. Ama kardan hastalanan gelin bir daha iyileşemez ve ölür. Halk arasında anlatılana göre öldüğünden beri gelinin türbesine her gece kar mı nur mu olduğu bilinmeyen bir şey yağar. Ancak henüz yere düşmeden kaybolur. İnsanların kolay ulaşabileceği, merkezi bir konumda olan türbe genellikle kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir. Türbeye evlenmek ya da çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar, sıkıntı ve hastalıktan kurtulmak isteyenler gelmektedir. Mum yakma ya da bez bağlama gibi adetler eskiden bulunurken günümüzde yoktur.[17]

Karyağdı Hatun'un Ankara'nın merkezi bir yerinde bulunan türbesinin de etkisiyle yaklaşık 5 yüzyıldır yaşadıklarının yaygın olarak bilinmesinin kadınlar açısından yararlı bir yönü vardır. Zira bu hikâye, anne olmak gibi kutlu bir yolculuğa çıkmış hamile bir kadının aş

[14] Durmuş Arık , "Çubuk ve Çevresi Halk İnanışları", *Bütün Yönleriyle Çubuk ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu,* ed. Hüseyin Çınar ve Tekin Önal (Ankara: Çubuk Belediyesi Yayınları, 2016), 206.

[15] Şerife Akıncı, *Dini Ziyaret Yerleri Açısından Ankara* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 107-108.

[16] Abdülkerim Erdoğan, *Unutulan Şehir Ankara* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2004), 348.

[17] Akıncı, *Dini Ziyaret Yerleri Açısından Ankara,* 108-112.

ermesinin ağustos ayında kar yağmasını sağlayacak kadar mucizevi bir şekilde desteklenebileceğini de göstermektedir. Karyağdı Hatun'un gösterdiği keramet topluma aş eren hamile kadınlara özen gösterilmesi gibi bir mesaj da vermektedir.

1.3 Melike Hatun Türbesi: Ulus'ta, Anafartalar olarak bilinen bölgede bulunan türbe günümüze ulaşmamıştır. Türbe zarar görse de mezarı bulunmaktadır. Melike Hatun'un Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubad'ın kızı, Yıldırım Beyazıt'ın Ankara Sancak Beyi olan Yakup Bey'in de annesi olduğu kayıtlarda yer almaktadır. Varlıklı bir kadın olan Melike Hatun'un Ulus'taki çeşitli yapıların sahibi olduğu bilinmektedir. Kara Medrese ya da Melike Hatun Medresesi olarak isimlendirilen medresede Hacı Bayram Veli de müderrislik yapmıştır.[18] 2017 yılında Anafartalar civarında inşa edilen büyük bir camiye de Melike Hatun'un adı verilmiştir.

1.4 Bacım Sultan Türbesi : Nallıhan'ın Tekke köyünde bir tepede yer alan türbede Taptuk Emre'nın kızı Bacım Sultan medfundur. Tekke köyünün kuruluş hikâyesi de Bacım Sultan ile ilgilidir. Düğününde Bacım Sultan'ı alan gelin alayı, eşi Hulbiye Sultan'ın evine doğru yola çıkar. Ancak yolda erenler mevkinde Bacım Sultan'ı kaybederler, bunun üzerine babası Taptuk Emre'ye gelirler. O da "gidin, gelin orada, yerdedir" der. Geldiklerinde Bacım Sultan'ı bir ardıç ağacına yaslanmış halde bulurlar. Gelin ben buraya kadar geldim, damat da buraya kadar gelsin der ve evlerini bu noktaya yaparlar. Zamanla bu evin etrafına yerleşenlerle beraber Tekke köyü kurulur. Bacım Sultan'ın yaslandığı ardıç ağacının hala bu köyde gömülü bir şekilde bulunduğuna inanılır. Türbenin biraz aşağısında suyu tuzlu bir su kuyusu bulunur. Bu kuyunun da bir hikâyesi vardır. Bir gün Bacım Sultan hamur yoğururken babasının ona doğru geldiği haberini alır. Heyecanla hemen kalkıp koşmaya başlar. Ancak biraz ilerleyince hamurlu ellerini fark eder ve babasının karşısına böyle çıkmak istemez. Yere çöküp, dua edip "çık ya mübarek" demesi üzerine su kaynar ve böylece ellerini yıkar. Suyun bugünkü

[18] Abdülkerim Erdoğan, "Ankara'da Bir Selçuk Melikesi (Melike Hatun)", *Gönül Sultanları, Şahsiyetleri ve Değerleri İle Ankara*, ed. İbrahim Ethem Arıoğlu (Ankara: Akçağ Basım Yayım 2018), 467-472.

tuzlu tadı da hamurlu ellerin bu suda yıkanmasına bağlanır.[19]

Nallıhan'da gelin kıza kına yakılırken okunan bir ilahide de Bacım Sultan'ın ismi geçmektedir. Güncel olarak hala kınalarda okunup okunmadığını teyit edemediğimiz bu ilahi şu şekildedir:

Emrem Sultan'a varalım,

Hacet namazın kılalım,

Hayır duasın alalım,

Emrem Sultan, Bacım Sultan.

Benim adım Bacım Sultan,

Yunus eşiğimizde yatan,

Dertlilere derman katan,

Emrem Sultan, Bacım Sultan.

Sağ tarafında oğlu yatır,

Sol yanında kızı yatır,

Var kendini nura batır,

Emrem Sultan, Bacım Sultan.

Bu ilahide de geçtiği üzere Emrem Sultan ortada, Yunus Emre'nin mezarının olduğu Sarıköy sağda, Bacım Sultan'ın olduğu Tekke köyü ise solda kalmaktadır. Bacım Sultan'ın türbesinin olduğu tepede ardıç ağaçları da bulunmaktadır. Öte yandan Taptuk Emre'nin "çocuğu

[19] Hikmet Tanyu, *Türkiye'de Adak ve Adak Yerleri* (Ankara: Elips Kitap, 2007), 156-160.

olmayanlar bana, akıl hastalığı olanlar kızıma gitsin" dediği rivayet edilir.[20]

Bacım Sultan'ın türbesi çocuk sahibi olmak, kara sevdadan ya da akıl hastalığından kurtulmak gibi amaçlarla ziyaret edilir. Üç kadın, dört erkek ve üç hizmetçi olmak üzere toplam on kabrin olduğu türbede en çok hürmet gösterilen kabir Bacım Sultan'a aittir. Buraya gelen ziyaretçi erkekse erkek kabirlerinin olduğu odaya, kadınsa kadın kabirlerinin olduğu odaya girip dua eder. Çocuk sahibi olmak isteyen kadın tülbent, seccade, kilim ya da bir örtüyü türbeye armağan ettikten sonra türbe içinde yedi defa dolanır. Sonra Bacım Sultan'ın sandukasını öpüp iki rekat namaz kılarak dileğinin gerçekleşmesini umar. Türbeye getirilen akıl hastaları için burada çeşitli uygulamalar yapılır. Genelde kadın hastalar buraya getirilir. Hasta eğer epey ağır ise ağaç veya tokmaklar arasına bağlanıp okunup sıvazlanır. Az yemek yedirilir ve bahçedeki tuzlu sudan içirilir. Aynı zamanda bu suyla yıkanan hastanın saçı da kesilir. Buraya gelen akıl hastalarının tedavi esnasında sakinleştiği ve yüzde seksen oranında iyileştiği anlatılır. İyileşenler burada koyun, keçi ya da sığır gibi hayvanlardan bir kurban kesip köye dağıtır. Köyde yalnızca akıl hastalarının defnedildiği bir mezar da bulunmaktadır. Türbeye zarar vermek isteyen ya da buradaki iyileştirici gücü hafife alan kişilerin yaşadığı olumsuzluklara dair çeşitli hikâyeler de halk arasında anlatılmaktadır.[21] Eskiden türbeye gelenlerin bebeklerinin cinsiyetini öğrenmek için yaptıkları birtakım ritüellere dair bilgi de bulunur. Bacım Sultan'ın mezarındaki deliğe ellerini koyarlar, eğer kızsa ellerine saç veya erkekse ellerine kemik gelir diye inanılır. Ayrıca bu türbeyi ziyaret edenlerin çocuklarının sarı saçlı ve mavi gözlü olacağı da söylenir.[22]

1.5 Hoş Ebe Türbesi: Mezarı Nallıhan'ın Akdere köyünde olan Hoş Ebe, neşeli haliyle etrafındakileri eğlendirmeyi, gülmeyi seven biri olarak bilinir. Öldükten sonra da mezarını ziyarete gelen insanların kendilerini neşeli ve iyi hissettiği anlatılır. Köy halkı arife günü bu-

[20] Fulya Öztürk, *Geçmişten Günümüze Nallıhan Folkloru* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 100-102.
[21] Tanyu, *Türkiye'de Adak ve Adak Yerleri,* 159-162.
[22] Öztürk, *Geçmişten Günümüze Nallıhan Folkloru,* 102.

rada mum yakar ve bayram namazı sonrası buraya gelip bayramlaşır. Aynı zamanda köylülerden toplanan çörekler yenir, artan çörek de evde bereket olsun ve hayvanlar hastalanmasın diye evlere götürülür. Bayramlar dışında türbeye gelenlerin, ziyaret sonrasında yemek yemiş gibi kendilerini tok hissettikleri de anlatılır. Bu da onun bir hikmeti kabul edilir. Türbenin etrafı asırlık ardıç ağaçlarıyla çevrilidir. Günümüzde burası mesire alanı olarak kullanılır. Bu durumun, buraya gelenlerin neşelenmesini isteyen Hoş Ebe'nin vasiyetine uygun olduğu ifade edilir. Bu mesire alanının dikkat çekici bir özelliği içki servisi yapılan bir tesisin mesire alanında bulunmasıdır.[23] Diğer türbelerde benzerini çok görmediğimiz bu uygulamanın Hoş Ebe'nin hoşgörülü olmasıyla alakalı olabileceği de söylenir. Hikmet Tanyu araştırmasında mezarın hemen yanında içki içildiğini, hatta bazen içkinin mezar üstüne de döküldüğünü anlatır. Sıkıntılarından kurtulmak, neşelenmek için buraya gelen insanların bu yaptığını Hoş Ebe'nin hoş gördüğüne, onların neşelenmelerine yardım edeceğine inanılır. Toprağa dökülen içki bir nevi adak gibi yorumlanabilir. [24]

1.6 Cimcime Sultan Türbesi: Türbe, şifalı kaplıca sularıyla bilinen Haymana'da yer almaktadır. Cimcime Sultan'ın bu kaplıcayla alakalı bir hayat hikâyesi olduğuna inanılır. Rivayete göre çocuğu olmayan bir aile Cimcime Sultan'ı evlat edinir. Sonradan kendi çocukları olur ve onu artık evde istemezler. Üvey annesinin isteği üzerine üvey babası Cimcime Sultan'ı sıcak su kaynağının yanına, ormanlık alana bırakır. İstenmemenin üzüntüsüyle vücudunda yaralar çıkan kız bu sıcak suda yıkandıkça yaraları iyileşir. Bir süre sonra üvey babası onu merak eder ve görmeye gelir. Eve dönebileceğini söylese de Cimcime Sultan şifa bulduğu bu yerden ayrılmaz, etrafındaki insanlara da bu suyun faydalarını anlatır. Vefat ettikten sonra da buraya defnedilir.[25] Cimcime Sultan öldükten sonra cinsiyetiyle ilgili zamanla akıllarda soru işareti oluşur. Bir rivayete göre sabah saatlerinde kaplıcaya gelenler sarı saçlı güzel bir kız görürler. Bu olaydan sonra cinsiyetinden emin olurlar. Türbe genellikle evlenmek veya

[23] Öztürk, *Geçmişten Günümüze Nallıhan Folkloru,* 105-106. Ayrıca bkz. Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları*, 63.

[24] Tanyu, *Türkiye'de Adak ve Adak Yerleri,* 162.

[25] Haymana Belediyesi, "Cimcime Sultan" (Erişim 17 Kasım 2025).

çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar tarafından ziyaret edilir. Etraftaki ağaçlara bez bağlanarak dilek dilenir, istek kabul olunca da adak kurbanı kesilir.[26] Bazı kaynaklarda türbede dilek dileyenlerin mendillerini türbe üzerine serdikleri, ertesi gün geldiklerinde mendilleri yere düşmemişse dileklerinin kabul edileceğine inandıkları geçmektedir.[27]

Bununla birlikte Ankara'nın Haymana ilçesinin ismiyle ilgili de bir rivayet vardır. Buna göre ilçenin adı Osman Gazi'nin annesi Hayme Ana'nın vefat edip buraya defnedilmesinden gelir. Hayme Ana ifadesi zamanla Haymana şeklini almıştır.[28] Bu rivayet Haymana isminin nereden geldiğiyle ilgili söylenenler arasında tarihi gerçekliğe en uygunu olmayabilir. Ancak konumuzla ilişkili olduğundan burada zikredilmiştir.

1.7 Sarı Kız Yatırı: Ankara'nın Çubuk ilçesi Aşağı Çavundur Mahallesi'nde Sarı Kız yatırı bulunur. Rivayete göre burada medfun olan kızın uzun sarı saçları vardır. Saçlarından bunaldığı için mezarının üstünün örtülmesine müsaade etmez. Yatırın yanından geçmeye korkanlar ne zaman mezarın üstünü çalı çırpıyla kapatsa ertesi gün mezarın üstünü yine açık bulur. Yağmur duası etmek isteyen halk yatırın etrafını "Ya Latif" diyerek dolandıktan sonra dua ederek tepeye çıkar.[29]

2. ANKARA ÇEVRESİNDE KADIN EVLİYALAR

Ankara çevresinde belirlenen şehirlerle ilgili yapılan araştırmalar neticesinde kadın evliyalarla ilgili bazı ziyaret yerleri tespit edilmiştir. Bu isimlerle ilgili ayrıntılı bilgi vermeden önce şehirler bazında tespit edilen bazı isimler şu şekilde sıralanabilir:

[26] Yaşar Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 10/32 (2004), 43.
[27] Tanyu, *Türkiye'de Adak ve Adak Yerleri,* 142-143.
[28] Meral Kaçmaz, *Osmanlı Döneminde Haymana Kazası XVI.-XVIII. Yüzyıl* (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2025), 15.
[29] Aydos, "Yaşayan Çubuk Efsaneleri", 309.

Konya: Destine Hatun,[30] Gömeç Hatun, Murat Paşa Kızı Fatma Hatun Türbesi,[31] Üç Kızlar.[32]

Aksaray: Selime Sultan.[33]

Kırşehir: Çiçek Ana,[34] Fatma Hatun,[35] Muhterem Hatun.[36]

Çankırı: Hatçe Sultan,[37] Hatun Türbesi, Hacı Kız.[38]

Bolu: Şıh Şehriban, Emeti Nine.[39]

Eskişehir: Ümmühan Hatun, Kadıncık Ana.[40]

Afyon: Müslüman Ana,[41] Akhürrem Türbesi.[42]

Kütahya: Gülana Türbesi, Kabsal Ebe, Meryem Ana, Yâren Ana, Ana Sultan Türbesi, Rabia Hatun Türbesi.[43]

Kastamonu: Kızlar Türbesi.[44]

[30] Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", 45; Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 41.

[31] Atila Kartal, *Konya Halk Kültüründe Türbeler Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 303, 377-379; Mehmet Aydın vd., *Konya Merkezdeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Değerlendirilmesi* (Konya: Damla Ofset, 2006), 20-22, 54.

[32] İpek Korucu, *Konya-Akşehir ve Çevresi Halk İnanışları ve Uygulamalarının Fenomenolojik Açıdan Değerlendirilmesi* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2025), 48; Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", 40.

[33] Turgay Doğan, *Ziyaret Fenomeni Açısından Kırşehir ve Çevresi (İnceleme-Değerlendirme)* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 84.

[34] Hamza Karaoğlan, "Kutsalın Taşıyıcısı Olarak Anadoluda Türbe ve Yatır Sahibi Kadınlar", *International Academic Social Resources Journal* 7/41 (2022), 1043; Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 38.

[35] Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", 45; Lokman Tay, *Kırşehir (Merkez) Türbeleri* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 20; Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 51.

[36] Tay, *Kırşehir (Merkez) Türbeleri,* 34; Doğan, *Ziyaret Fenomeni Açısından Kırşehir ve Çevresi (İnceleme-Değerlendirme),* 69; Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", 45.

[37] Karaoğlan, "Kutsalın Taşıyıcısı Olarak Anadoluda Türbe ve Yatır Sahibi Kadınlar", 1044; Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 59; Bahattin Ayhan, *Çankırı Camileri-Türbeleri-Şifalı Suları* (Çankırı: Yeni Gün Ofset Matbaacılık, 2012), 88; Bengisu Kolcu, *Çankırı Türbeleri* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 99.

[38] Ayhan, *Çankırı Camileri-Türbeleri-Şifalı Suları,* 137, 144.

[39] Karaoğlan, "Kutsalın Taşıyıcısı Olarak Anadoluda Türbe ve Yatır Sahibi Kadınlar", 1048; Haktan Kaplan, *Bolu ve Düzce Halk Kültüründe Türbeler ve Ziyaret Yerleri* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 249, 261.

[40] Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", 39-40.

[41] Karaoğlan, "Kutsalın Taşıyıcısı Olarak Anadoluda Türbe ve Yatır Sahibi Kadınlar", 1045, Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 87; Münevver Karanfil Güldemir, *Afyon-Bolvadin ve Çevresi Halk İnanışları ve Uygulamaları* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 101.

[42] Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", 44.

[43] Erdal Aday, *Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar* (Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 383-384, 439, 576-579, 547-548.

[44] Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", 39.

Çorum: Tülice Hanım,[45] Dilara (Dilat) Sultan,[46] Mihri Sultan.[47]

Yozgat: Pir Hüsniye Ana,[48] Arife Ana,[49] Çandır Şah Sultan Hatun.[50]

Niğde: Hüdavent Hatun Türbesi,[51] Akkız, Şeyh Ömer Dede'nin Kızı.[52]

Karaman: Kızlar Türbesi.[53]

2.1 Akkız Sultan Türbesi: Çankırı Karatekin Mahallesi'nde yer almaktadır. Bir bahçe içerisinde altı mezar taşı vardır. Bu mezarlardan birinin Akkız'a ait olduğu düşünülmektedir.[54] Keramet sahibi bir kadın olduğu söylenen Akkız'ın üzüldüğü bir vakit çalıya dönüşmek için dua ettiğine inanılmaktadır. Akkız'ın kimliğiyle ilgili şöyle bir ifade bulunur:

Akkız Sultan derler kadın

Hemşireymiş yürek altın

Selçuklu kökenli kadın[55]

Türbe siğilden kurtulmak amacıyla ziyaret edilir.[56] Bunun için abdestli bir şekilde türbeye girilir. Orada bulunan çalılardan bir dal kırılır ve siğilin geçmesi niyetiyle üç İhlas, bir

[45] Karaoğlan, "Kutsalın Taşıyıcısı Olarak Anadoluda Türbe ve Yatır Sahibi Kadınlar", 1046; Yakup İlhan, *Mecitözü İlçe Merkezi ve Çevresinde Dini Ziyaret Yerleri* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 34.

[46] Ethem Erkoç, *Çorum'da Sahabe ve Evliya Makamları* (Ankara: Salmat Basım Yayım, 2015), 338; Aydın Durdu, "Çorum İnanç Merkezleri ve Evliya İnancı", *Çorum Halk Kültürü* (Ankara: Sistem Ofset, t.y.), 202.

[47] Erkoç, *Çorum'da Sahabe ve Evliya Makamları*, 481.

[48] Karaoğlan, "Kutsalın Taşıyıcısı Olarak Anadoluda Türbe ve Yatır Sahibi Kadınlar", 1047; Ebubekir Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Bir İnceleme* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 48.

[49] Karaoğlan, "Kutsalın Taşıyıcısı Olarak Anadoluda Türbe ve Yatır Sahibi Kadınlar", 1047; Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Bir İnceleme,* 151.

[50] Doğan, *Ziyaret Fenomeni Açısından Kırşehir ve Çevresi (İnceleme–Değerlendirme),* 94; Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", 45.

[51] Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", 52.

[52] Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 25, 113.

[53] Kılıç, *Karaman ve Çevresindeki Ziyaret Yerlerinin ve Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Olgusu Açısından Tahlili ,* 10.

[54] Candan Torun, *Halk Hekimliği ve Çankırı'daki Halk Hekimliği İle İlgili İnanış ve Uygulamalar* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 92.

[55] Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 28.

[56] Tanyu, *Türkiye'de Adak ve Adak Yerleri,* 213.

Fatiha okunur. Dal kurudukça siğilin de kuruyacağına inanılır.[57] Türbe sadece Çankırı'dan değil çevre şehirlerden gelenler tarafından da siğil tedavisi için ziyaret edilir.[58]

2.2 Akşemseddin'in Kızları Türbesi: Çorum'un İskilip ilçesine bağlı Aşağı Şıhlar köyünde bulunmaktadır. Beş-altı odalı bir ev gibi olan türbenin her bir odasında bir mezar vardır. Bu mezarların Akşemseddin'in kızlarına ait olduğuna inanılmaktadır. Türbenin erkekler tarafından ziyaret edilmemesi gerektiğine inanılır. Zira eğer bir erkek bu türbeyi ziyaret ederse felç olmak ya da çeşitli olumsuzlar yaşamak suretiyle cezalandırılır.[59]

2.3 Ayşe Sultan Türbesi: Çorum merkeze bağlı Taşpınar köyünde yer almaktadır. Etrafı çam ağaçlarıyla çevrili türbede medfun Ayşe Sultan bazıları tarafından Ayşe Dede olarak da anılmaktadır. Buraya gelenler namaz kılıp dua eder. Özellikle çocuklarda bulunan kasık ağrıları için burada edilmiş duaların makbul olduğuna inanılır.[60]

2.4 Miyane Sultan Türbesi: Çorum'un Alaca ilçesine bağlı Miyane Sultan köyünde bulunmaktadır. Türbenin giriş kapısının üstünde "La feta illa Ali, La Seyfe illa Zülfikar" ibaresi yazılıdır.[61] Miyane Sultan'ın kim olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikle onunla ilgili çeşitli rivayetler bulunur. Miyane Sultan'ın türbesi meşelik bir tepede bulunur. Babasının da köyün üst kısmında iki büyük kavak ağacı altında yattığı söylenir. Miyane Sultan'ın mezarından babasının mezarına doğru cuma akşamları ışıkların gittiği söylenir. Her iki mezardaki ağaçların kesilmesinin de günah olduğuna inanılır.[62] Başka bir rivayete göre Miyane Sultan Ermenilerle savaşmış ancak onları yenememiştir. En sonunda beddua etmesi üzerine Ermenilerin bulunduğu dağ yıkılmıştır. Hala perşembe günleri o dağdan bir kayanın yuvarlandığına inanılır.[63] Bu türbenin de hamile kalamayan ya da çocuğu doğup yaşamayan kadınlar tarafından ziyaret

[57] Ayhan, *Çankırı Camileri-Türbeleri-Şifalı Suları*, 85.

[58] Kolcu, *Çankırı Türbeleri*, 98.

[59] Durdu, "Çorum İnanç Merkezleri ve Evliya İnancı", 195.

[60] Erkoç, *Çorum'da Sahabe ve Evliya Makamları*, 352.

[61] Erkoç, *Çorum'da Sahabe ve Evliya Makamları*, 368.

[62] Durdu, "Çorum İnanç Merkezleri ve Evliya İnancı", 191.

[63] Sümeyra Tozlu, *Çorum İli Halk İnançları ve Halk Hekimliği* (Artvin: Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 100.

edildiği anlatılır. Bu ziyaret esnasında türbenin etrafında dönülerek çocuklar türbeye satılır. Çocuklar sağlıklı bir şekilde yaşadığında da türbeye gelinip adak kurbanı kesilir. Türbeyle ilgili ilginç uygulamalardan biri de civarda önemli bir konuda yemin etmesi gereken şüpheli kişilerin buraya getirilip "Eğer yalan söylüyorsam Miyane Sultan beni çarpsın" demek suretiyle masumiyetlerini ispatlamalarıdır.[64] Dileklerin kabulü için türbe bahçesinde ağaçlara bez bağlanır. Ağrısı olanların türbede bulunan tokmağı ağrıyan yerlerine sürünce iyileşeceğine dair bir inanış da bulunur.[65]

2.5 Fatma Hatun Türbesi/Süt Tekkesi: Konya'nın Selçuklu ilçesi Ferhuniye Mahallesi'nde bulunur. Türbe çeşitli kaynaklarda Ferhuniye, Hatuniye, Keykavus Kızı, Hant Fatma Hatun ve Fatma Hatun şeklinde kaydedilse de halk arasında Süt Tekkesi olarak bilinir. Türbede bulunan üç mezarın Fatma Hatun, annesi Gömeç Hatun ve sütannesine ait olduğu söylenir. Fatma Hatun'un hayır hasenat sahibi bir kadın olduğu bilinmektedir. Türbe bebeklerini emziren kadınların sütü azalınca ya da kesilince ziyaret ettikleri bir mekândır. Önceleri kadınların buraya bir kova süt getirip türbe bekçisine verdiği, o kovayı da buradan su doldurarak götürdüğü böylece sütünün arttığı anlatılır. Günümüzde de aynı niyetle kadınlar türbeye bez bağlayıp dua etmektedir.[66]

2.6 Keziban Bacı Türbesi: Afyon'un Emirdağ ilçesi Başkonak köyünde yer alır. Keziban Bacı'nın hiç evlenmemiş ve bazı kerametleriyle bilinen ermiş bir kadın olduğu söylenir. Türbe genellikle hamile kalamayan ya da çocuğu doğup yaşamayan kadınlar tarafından ziyaret edilir. Eğer bu ziyaretten sonra çocuk sağlıkla yaşarsa erkekse Tufan, kızsa Keziban adı verilir.[67]

2.7 Satı Ana Tekkesi: Yozgat merkeze 35 km. uzaklıktaki Sarınınören köyünde bir tepede yer almaktadır. Tekkede tek bir mezar bulunur ancak mezar taşında isim yoktur. Tekke

[64] Erkoç, *Çorum'da Sahabe ve Evliya Makamları,* 368.

[65] Tozlu, *Çorum İli Halk İnançları ve Halk Hekimliği,* 100.

[66] Kartal, *Konya Halk Kültüründe Türbeler Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar,* 375-376.

[67] Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", 48.

uzun zamandır ziyaret edilse de Satı Ana'nın hayatı ya da tekkenin tarihine dair bilgiye ulaşılamamıştır. İçerideki direklere bağlı sicimlerde renkli eşarplar bulunmaktadır. Kapısı olmayan tekkeyi ziyaret edenler önce eşiği üç kez öperler. Sonra tekkenin sağ ve sol köşesini, kabrin baş ve ayak ucunu üç kez öperler. Tekkenin yakınlarında ziyaretin çeşmesi olarak isimlendirilen su kaynağı bulunmaktadır. Ziyaretler genellikle perşembe akşamı yapılır. Adak niyetine mum yakılır, sicim üzerine eşarp bırakılır ya da kurban kesilip dağıtılır. Yağmur duası etmek ya da hastalıklardan kurtulmak gibi amaçlarla ziyaret edilir.[68]

2.8 Fatma Ana Türbesi: Yozgat'ın Çekerek ilçesi Çeltek köyünde bulunur.[69] Aynı köyde Fatma Ana'nın kardeşi olduğu düşünülen Pir Ali Baba'nın da türbesi bulunmaktadır. Horasan'dan geldiği rivayet edilen ailenin sülale adı Çeltek'tir ve köyün ismi de buradan gelmektedir. Türbeye pek çok sebepten gelinse de en önemli ziyaret sebepleri akıl hastalarının ve zamanı geldiği halde yürüyemeyen ya da konuşamayan çocukların iyileşmesidir. Bölgede meşhur olan türbeyi ziyaretlere gelenler burada namaz kılıp dua eder, kimi zaman da kurban kesip ihtiyaç sahiplerine dağıtırlar.[70]

2.9 Gülteze Ana (Kayalar) Ziyaret Yeri: Yozgat'ın Sorgun ilçesi Büyükkışla köyü civarında kayaların olduğu ziyaret yeridir. Bölgede mezar -muhtemelen Gülteze Ana'ya ait- olduğuna inanılmasına rağmen görünürde bir mezar bulunmamaktadır. Ziyaret yerinde yedi tane büyük kaya yer almaktadır. Bu kayalardan biri tünele benzer ve öksürük kayası olarak adlandırılmaktadır. Bu tünelden geçince öksürüğü olanların iyileştiği söylenir. Deveye benzeyen kaya deve boynu olarak isimlendirilir. En büyük kaya küp şeklindedir ve yanında bir meşe ağacı bulunmaktadır. Susuz bir şekilde büyüdüğü söylenen bu meşeye sürekli düşük yapan kadınların çocuk sahibi olabilmek için çivi veya nal çakması gerektiğine inanılır. Bu kayaları ziyaret edenlerin adak niyetiyle burada mum yaktığı ya da kurban kestiği belirtilir.[71]

[68] Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Bir İnceleme,* 51-52.

[69] Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları", 49.

[70] Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Bir İnceleme,* 89-90.

[71] Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Bir İnceleme,* 131-132.

2.10 Gül Veli Ziyaret Yeri: Yozgat'ın Sorgun ilçesi Bahadın beldesinde bir ziyaret yeridir. Gül Veli'den başka onun yakınları olduğuna inanılan üç kişinin daha kabri burada bulunur. Rivayete göre Veli isimli birinin Sarı Kız isimli güzel kızını zengin bir ailenin oğluna isterler. Sarı Kız başkasını sevmesine rağmen babası bu aileye kızını verir ancak sonradan pişman olur. Kızının üzüntüsünü gören baba düğün günü gelin almaya geldiklerinde kızına "eri mi istersin yeri mi?" diye sorar. Sarı Kız da içten bir duayla yeri istediğini söyler ve ölür. Aynı gece babası Veli de ölür. Baba ve kızını bugün Gül Veli denilen yere defnederler. Kış ayında, toprağın üzerinde kar varken burada gül biter. Bunun üzerine bu yere Gül Veli denilir. Burası Sarı Kız'ın hemen kabul olan duası gibi kendi dualarının da kabul edilmesi niyetiyle ziyaret edilir. Bazıları ise kurban kesmek için ya da rüyasında görüp de gelir. Bazı ziyaretçiler de bebeklerini albasmasından korumak niyetiyle üzerlerindeki kıyafetten yırttıkları bir parçayı buraya bağlar, bir parçayı da bebeğin yastığının altına koyarlar. Bu ziyaret yeri aynı zamanda civarda yağmur duasının edildiği yerlerden biridir.[72]

2.11 Kız Türbesi (Kız Mezarı): Zonguldak'ın iki ilçesinde Kız Mezarı olarak bilinen iki ayrı yer vardır. Kız Türbesi Zonguldak'ın Çaycuma ilçesi Aşağı İhsaniye köyü civarında ormanlık alanda bulunur. Günümüzde bir mezar bulunmasa da eskiden burada bir türbe ve içinde mezar olduğuna şahitlik edenler vardır. Bir oda büyüklüğündeki türbenin ahşap bir çatısı olduğu ve içinde de mezarın yanında kalın meşe ve gürgen ağaçları olduğu anlatılır. Yakınlarda bir su kaynağı da bulunmaktadır. Türbenin bulunduğu yere gidebilmek için köyden ormana doğru dikenli ve çalılı zor bir yoldan çıkmak gerekmektedir. Bu zorluğun da etkisiyle zamanla türbenin ziyaret edilmemesi ve bakılmaması gibi nedenlerle kaybolduğu düşünülmektedir. Bazıları ise türbenin define arayan kişiler tarafından tahrip edildiğini söyler. Definecilerin buraya gelme sebebi buradaki kızın bir memleketin kraliçesi olduğuna dair rivayetler olmalıdır. Burada mezarı olan kızın kimliğiyle ilgili çeşitli rivayetler vardır. Bir evliyanın ya da Hıristiyan bir azizin(Filikos) kızı olduğuna dair anlatılar bulunur. Bazılarına göre

[72] Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Bir İnceleme,* 130-131. Ayrıca bkz. Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 59-60.

bölge eskiden kışladır ve bu kız da bir şehittir. Buradaki kızın geyik, koyun, keçi ya da inek gibi bir hayvanının olduğu, bu hayvanı sağarken ürküten ya da hayvana zarar vermek isteyenlere gözün kör olsun diye beddua ettiği ve bunun üzerine o şahısların kör olduğu anlatılır. Türbenin yıkılmasından önceki günlere şahitlik etmiş kişilerin anlatımına göre eskiden burada yağmur duası edilirdi. Duaya gelenler kurban kesip hep beraber yerdi. Burada yapılan duaların makbul olduğuna inanılırdı. Türbenin içerisindeki büyük ve yaşlı gürgen ağacının dallarına bez bağlanıp dileklerde bulunulurdu. Türbede kadınla ilgili fazlaca halk inanışı bulunurdu. Bebeği olmayan ya da sürekli düşük yapan kadınlar bu durumlardan kurtulmak için buraya gelip dua ederdi. Hasta olan bebeğin burada yıkanınca iyileştiği hatta ölü doğanlar yıkanınca da canlandığına dair anlatımlar bulunurdu. Türbede bebekleri yıkayacak kadınların birbirlerine el vermek suretiyle bir kuralla belirlendiği söylenirdi. Kırkı çıkmamış iki lohusanın birbirlerine ve bebeklerine zarar vermesini engellemek için türbeye çıkarılıp burada karşılaşmaları sağlanırdı.[73] Böylece kırk basmasının önüne geçilirdi.

Zonguldak'ın Kilimliye ilçesi Karadon mevkisinde Kız Mezarı diye bilinen bir mezar vardır. Mezarda medfun olan kızın kim olduğuyla ilgili çeşitli rivayetler bulunur. En bilinen hikâye Kilimli'ye gelin olan bir kızın tam buradan geçerken attan düşüp öldüğü, vasiyeti üzerine de öldüğü yerde gömüldüğüdür. Başka bir hikâyeye göre bir kız ailesi vermediği için sevdiğine kaçarken burada attan düşüp ölmüştür. Burası özellikle Ramazan ayı ve bayramlarda ziyaret edilir. Burada hassaten bekar kızlar hayırlı bir eş, huzurlu bir evlilik ve sağlıklı çocuk dileklerinde bulunur. Yine düğün öncesi ve sonrası da gelin ailesi burada dua eder. Mezar taşına ya da yanındaki ağaca bez bağlama ya da yüzük asma gibi uygulamalar da bulunmaktadır.[74]

2.12 Rabia Bacı Mezarı: Rabia Bacı'nın mezarı Niğde merkeze bağlı Orhanlı Kasabası'nda bir okul bahçesinde bulunmaktadır. Bu mezarda yatan kişinin Hamid Dede'nin kız

[73] Aykut Günaydın, *Zonguldak Yöresi Türbe, Yatır ve Ziyaret Yerleri Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar* (Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 101-106.
[74] Günaydın, *Zonguldak Yöresi Türbe, Yatır ve Ziyaret Yerleri Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar,* 180-182.

kardeşi olduğu söylenmektedir. 1968'de bir inşaat çalışmasında bu mezarın yıkılma emrini veren müteahhit geçirdiği kaza sonucu yaptığı hatayı anlayıp inşaatı durdurur. Bu mezara mum dikilir ya da mezarın etrafındaki çalılara dilek tutulduktan sonra bez bağlanır. Nadiren de olsa adak kurbanı kesilir.[75]

2. 13 Kadıncık Ana Evi: Kadıncık Ana Evi isimli yapı Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesi Savat Mahallesi'nde bulunmaktadır. Bu evin bahçesinde iki mezar vardır ancak bunlar Kadıncık Ana'ya ait değildir. Zira o, bu evin ocağında/tandırında sır olmuş bir daha onu gören olmamıştır.[76] Kadıncık Ana olarak bilinen kadının gerçek ismi Kutlu Melek'tir ve Çepni Türklerinin ulu kişilerindendir. Hacı Bektaş Veli'nin manevi evladı sayılan Kadıncık Ana ile ilgili pek çok keramet anlatılır. Bir hikâyeye göre çamaşır yıkayan kadınların yanına gelen Hacı Bektaş Veli aç olduğunu söyleyerek kadınlardan yemek ister. Kadıncık Ana ona yemek verince "artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin" diye dua eder. Bunun üzerine eve giden Kadıncık Ana azalmış olan yağ küpünün ağzına kadar dolduğunu görür. Başka bir hikâyede Kadıncık Ana ve Hacı Bektaş Veli beraber Arafat Dağı'na çıkmıştır.[77] Kadıncık Ana'nın sır olduğu ocaktan alınan toprağın pek çok derde deva olduğuna inanılır. Özellikle de çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar bu toprağı suya karıştırıp içerler. Yine bu evdeki bir duvarda Hacı Bektaş Veli'nin yaslanınca sırtının izinin kaldığına ve hala korunan bu ize yaslanan insanların şifa bulduğuna inanılır.[78]

2.14 Hayme Ana Türbesi : Kütahya'nın Domaniç ilçesi Çarşamba köyünde bulunur. Burada medfun olan kişinin Gündüz Alptekin'in eşi, Ertuğrul Gazi'nin annesi ve Osman Gazi'nin ninesi Hayme Ana olduğu bilinmektedir. Hayme Ana tarihi bir şahsiyet olmakla birlikte halk arasında veli olarak da kabul edilmektedir. 1892'de Sultan II. Abdulhamit'in görev-

[75] Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 92.

[76] Serap Kozan, *Nevşehir Yöresindeki Ziyaret Yerleri* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 55.

[77] Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 64-66.

[78] Kozan, *Nevşehir Yöresindeki Ziyaret Yerleri,* 55.

lendirdiği ekibin Hayme Ana'nın yerini tespit etmesi üzerine türbe inşa edilmiştir. Türbe yanında misafirhane ve medrese de yapılmıştır.[79] Eylül ayının ilk pazar günü türbe etrafında Hayme Ana'yı Anma ve Göç Şenlikleri isimli etkinlik gerçekleştirilir. Türbe her türlü dilek ve niyet için ziyaret edilir. Burada genellikle üç İhlas bir Fatiha okunur. Özellikle anma etkinliğinde çok sayıda ziyaretçi türbeye gelir. Türbede Hayme Ana'nın beslediği geyiklerin boynuzundan yapıldığına inanılan kaşıklar bulunur. Sıkıntısı olanlar bu kaşıklarla sandukanın altındaki delikten toprak alıp dua ederek yerler. Böylece sıkıntılarının geçeceğine inanılır. Ayrıca gözlerinden rahatsız olanlar, sabah gün doğmadan türbe bahçesindeki çeşmeden aldıkları suyla gözlerini yıkarsa şifa bulacakları söylenir.[80]

2.15 Cabire Sultan Türbesi: Kütahya'nın Simav ilçesi Karşıyaka Mahallesi'nde türbesi bulunur. Cabire Sultan, Emir Sultan'ın annesidir. Emir Sultan Bursa'ya giderken Simav'dan geçmiş, o esnada annesi vefat edince buraya defnedilmiştir. Seyyide olan Cabire Sultan Hz. Muhammed'in 19. göbekten torunudur.[81] Türbe özellikle Hıdırellez zamanı ziyaret edilir. Her türlü istek ve dua türbede dile getirilir. Özellikle çocuk sahibi olmak isteyenler türbenin etrafındaki ağaca bez bağlar, çocuk sahibi olduktan sonra da burada kurban keserler.[82]

2.16 Ebe Ana Türbesi: Kütahya'nın Domaniç ilçesi Saruhan köyünde türbesi bulunur. Bu yörük köyü Alevi-Bektaşi inancına sahiptir. Ebe Ana ile ilgili anlatılan çeşitli rivayetler vardır. Bunlardan birine göre Bursa'yı fethetmek üzere Domaniç'ten geçen Ertuğrul Gazi'nin bir komutanı 1500 askeriyle Saruhan civarına gelir. Ebe Ana'nın bu askerlere gece gündüz yemek yedirdiğini duyan babası Ertuğrul Gazi, Osman Gazi'yi ilim ve feyzinden nasiplenmesi için onun yanına gönderir. Bazılarına göre bu hizmetlerinden ötürü Ebe Ana'ya on iki dönümlük arazi verilir. Başka bir rivayete göre Bizanslı bir komutanın eşinin doğumuna yardımdan dönerken bazı erkekler zarar vermek niyetiyle Ebe Ana'nın peşine düşer. Onlardan kaçarken

[79] Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 61.

[80] Aday, *Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar,* 356.

[81] Gönül Başhan, *Kütahya Simav İlçesindeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 76-77.

[82] Aday, *Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar,* 682.

karşısında çıkan kocaman bir kayaya "yarıl ya taş" der ve kayanın içine girip kaybolur. Ebe Ana'yı anmak için eylül ve haziran aylarında törenler yapılır. Türbe genellikle huysuz çocukların düzelmesi ya da çocuk sahibi olmak niyetiyle ziyaret edilir. Etrafta hayvanların otlatılması ya da ağaçlardan odun kesilmesi yasaktır. Ebe Ana türbesinin bulunduğu alanda bir kaya ve üç mezar yer alır. Kaya içerisinde Ebe Ana'nın yattığı kabul edilir; çevresinde ise babası, annesi Mümine Hatun ve köylüsü Şerife Hatun'a ait mezarlar bulunmaktadır. Anne ve babasının kızlarının gözden kaybolduğu kaya etrafında günlerce göz yaşı döktüğü, en sonunda çektikleri acıya dayanamayıp öldükleri ve buraya defnedildikleri anlatılır. Şerife Hatun ise Ebe Ana ile anne babasının olduğu yere hürmetinden sık ziyaret eden bir kadındır. Buraya sık gelmesi dedikodulara sebep olunca ağabeyleri gitmesini yasaklar. Şerife Hatun onlara üç gün içerisinde öleceğini söyler ve kendisinin yıkanmadan Ebe Ana'nın yanına defnedilmesini ister. Dediği gibi üç gün sonra ölünce onu yıkamaya yeltenirler ama ağızlarında taş taşıyan güvercinler buna engel olur. Mümine Hatun ve Şerife Hatun ile ilgili inanış ve uygulamalar Ebe Ana ile benzerlik göstermektedir.[83]

2.17 Fadime Ana ile İlgili Ziyaret Yerleri: Anadolu'da evliya kabul edilen kişilerden söz ederken, Hz. Muhammed ve Hz. Ali soyuna mensup kimselerin de evliya olarak görülebildiğini belirtmiştik. Bu bağlamda, Hz. Fatma'yı kadın evliyaların önderi şeklinde nitelendirmek isabetli bir değerlendirme olacaktır. Anadolu'da Hz. Fatma ile ilişkilendirebileceğimiz bazı kadın evliya anlatıları ve ziyaret yerleri vardır. Ehli beyte duyulan sevginin tezahürü olarak onun adına Fadime Ana etrafında çeşitli inanışlar olmuştur. Kadınlar ondan yardım talebinde bulunmuştur. Bu sebeple bir yemek yaparken ya da ocaklı kişiler hastayı okurken "benim elim değil Fadime Ana'nın eli" cümlesini kullanır. Yine Niğde'de anlatılan bazı efsanevi hikâyelerde Hz. Fatma'nın adı geçmektedir.[84]

[83] Aday, *Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar,* 373-379.

[84] Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 48-50.

Zaman ve mekân açısından bakıldığında tarihsel anlamda mümkün olmasa da Anadolu'da Hz. Fatma'nın çeşitli yerlerde bulunduğuyla ilgili anlatımlar bulunmaktadır. Isparta'da Gelincik Ana ismiyle bilinen bir kadın evliyayla ilgili çeşitli hikâyeler anlatılır. Bu farklı hikâyelerde ortak olan kısım kadının yayladan giderken toprağa gömdüğü yanan odunu ertesi yıl çıkardığında hala kor olması kerametini göstermesidir. Bir anlatıma göre Gelincik Ana, Hz. Fatma'nın diğer ismi olarak kabul edilir. Bu şekilde isimlendirilme sebebi küçük bir gelin olarak şefkat ve merhamet göstergesi olarak sayılmasıdır. Yine bu rivayette de ateş toprağa gömülür ve ertesi yıl kor halinde bulunur. Gelincik Ana'nın bu kerameti gösterdiği dağda Türkiye'nin başka bir yerinde bulunmayan çok güzel kokulu bir ot olduğu, ziyarete gelenlerin bu otu toplayıp evine getirdiği de anlatılır. Bu bitkinin Gelincik Ana ya da Hz. Fatma'nın kendisini ziyarete gelenlere bir hediyesi olduğu düşünülür.[85] İsim benzerliği sebebiyle burada anabileceğimiz bir ziyaret yeri de Zonguldak Devrek'te bulunan Gelincik Türbesidir. Burada medfun kişi hakkında bilgi bulunmasa da türbenin genelde kadınlar tarafından ziyaret edildiği söylenir.[86]

Zonguldak'ın Kozlu ilçesinde Futa köyünde Fatma ve Havva Ana türbesinin varlığından bahsedilir. Bu türbe günümüze ulaşmasa da eskiden orada mezarlarının olduğu kabul edilir. Türbeye dair; bahçesinde çok büyük bir ağacın olduğu, Hıdırellez zamanı özellikle ziyaret edildiği, her türlü dua için gelinmekle birlikte hassaten toprağa bereket istemek ve yağmur duası etmek için ziyaret edildiği anlatılır. Bu türbeyi hatırlayan bir tanık şunları anlatır:

Bu mezara eskiden insanlar, Fatma Ana - Havva Ana mezarları derlerdi. Orada edilen dualar kabul olurdu. Burada yatan Fatma Ana'mıza, Havva Ana'mıza dua ederek Allah'tan hem yağmur hem de toprağa bereket dilerdik. Eski insanlar, analarımız, dedelerimiz buradaki mezarları korumuşlar, orada dualar etmişler. Ben bahçeyi ektiğim zaman sağ elimle gübre, tohum atarken Bismillahirrrahmanirrahim Allah'ım bu el benim elim değil. Fatma Ana'mızın Havva Ana'mızın eli. Ektiğimiz bahçemize

[85] Pınarbaşı, *Anadolu'nun Ermiş Kadınları,* 54-56. Gelincik Ana ile ilgili bir efsane için bkz. Saim Sakaoğlu, *101 Anadolu Efsanesi* (İstanbul: Damla Yayınevi, 1978), 105-106.
[86] Günaydın, *Zonguldak Yöresi Türbe, Yatır ve Ziyaret Yerleri Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar,* 149.

bolluk bereket ver. Onların yüzü suyu hürmetine bize rızık ver. Bahçeye tohumu atarken bunları söyleye söyleye gezerim. Çünkü her iyi iş yapılırken besmele çekerek peygamberimizin Fatma Ana'mızın, Havva Ana'mızın adları söylenerek yapılır.[87]

Bu ifadelerden hareketle bu türbede Fadime Ana inancının somutlaştığını ifade edebiliriz. Kabirde yatanların gerçekten Hz. Fatma ya da Hz. Havva olmadığı malumdur. Ancak onların makamı sayılmış, sanki mezarlarıymış gibi hürmet edilmiştir. Yine aynı şekilde Kütahya'da Fadime Ana'nın ayak izinin bulunduğuna inanılan yerin yanında bir mezar bulunur. Burası da yağmur duası etmek için ziyaret edilir.[88]

Sonuç

Ankara ve çevre şehirlerde yaptığımız araştırmalar neticesinde 10 tanesi Ankara'da, yaklaşık 50 tanesi de çevre şehirlerde olmak üzere toplamda 60 ayrı kadın evliyaya türbe ya da ziyaret yeri tespit edilmiştir. Bu yerlerle ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında mezkur mekânları genellikle kadınların çeşitli taleplerle ziyaret ettiği görülür. Türbeler evlenmek, çocuk sahibi olmak, hamileliği sağlıkla tamamlamak, albasmasından korunmak, kırk basmasından korunmak amacıyla ya da doğan çocuklarının sağlıkla büyümesini isteyen kadınlar tarafından ziyaret edilir. Hatta bazı örneklerde doğum yapıp bebeğini emziren kadınların sütlerinin artması niyetiyle gittikleri ziyaret yerleri de bulunur. Bu durumda kadınların, kadın evliyalar eliyle dertlerine derman bulmak, şifa aramak isteğinde oldukları söylenebilir. Ayrıca nadir de olsa kadınlara ait bazı türbelerin erkekler tarafından ziyaret edilmesinin hoş karşılanmadığı da olmuştur. Bu yerler sadece kadınlar tarafından sahiplenilmiştir.

Kadın evliyaların ziyaret edilme amaçları arasında en sık rastlanan bir diğer sebep de yağmur duası etmektir. Bunun muhtemel sebeplerinden biri, yağmurla bereketin ve bereketle kadının ilişkilendirilmesi olmalıdır.

[87] Günaydın, *Zonguldak Yöresi Türbe, Yatır ve Ziyaret Yerleri Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar,* 192-193.

[88] Aday, *Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar,* 339-340.

Türbelerin bazılarının tepede, yüksek bir yerde veya ormanlık alanda inşa edildiği görülür. Yine türbe etrafında bir su kaynağı, çeşme ya da çeşitli ağaçların olduğu da dikkat çekmektedir. Araştırmamızda özellikle ardıç, çam, alıç, meşe ve gürgen ağaçlarının adı anılmıştır. Ayrıca bazı ağaçların büyük/anıtsal oldukları da özellikle belirtilmiştir. Bütün bu özellikler Türk halk inanışlarında dağ, su, ağaç kültüyle alakalıdır.

Anadolu isminin nereden geldiğiyle ilgili anlatılan menkıbe Ankara'da geçmektedir. Kırmızı Ebe'nin adının geçtiği menkıbe Anadolu'nun vatan olarak kabulünde Türklerin inanç dünyasından kattıklarıyla örülmüştür. Burada bir kadın evliyanın isminin anılması dikkate değerdir. Çevre şehirlere bakıldığında şehit sayılan ya da düşmanla mücadele eden kadın evliya örnekleri de bulunur. Bu anlamda sultanların, komutanların yakınları olan kadınlar da hem bu yakınlığın etkisi hem de kendi şahsi özellikleri nedeniyle evliya kabul edilmiştir. Anadolu'da İslam'ın ve Türklerin yerleşmesinde etkin olan erkeklerin yakınları olarak da Bacım Sultan, Akşemseddin'in kızları, Cabire Sultan, Hayme Ana'nın isimleri sayılabilir. Bununla birlikte Türklerin ehli beyt sevgisi kadın üzerinden Anadolu'da Fadime Ana ile ilgili inanışlarda kendini gösterir.

Kaynaklar | References

Aday, Erdal. *Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar.* Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.

Akıncı, Şerife. *Dini Ziyaret Yerleri Açısından Ankara.* Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Arık, Durmuş. "Kutsal Mekan ve Ziyaret Fenomeni". *Halk İnanışları El Kitabı.* ed. Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu. 70-97. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.

Arık, Durmuş. "Çubuk ve Çevresi Halk İnanışları". *Bütün Yönleriyle Çubuk ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu.* ed. Hüseyin Çınar ve Tekin Önal. 191-208. Ankara: Çubuk Belediyesi Yayınları, 2016.

Arıoğlu, İbrahim Ethem. "Ankara'da Halk İnançlarının Mekanı Olarak Ziyaret Yerleri". *Gönül Sultanları, Şahsiyetleri ve Değerleri İle Ankara.* ed. İbrahim Ethem Arıoğlu. 225-237. Ankara: Akçağ Basım Yayım 2018.

Aydın, Mehmet. *vd. Konya Merkezdeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Değerlendirilmesi.* Konya: Damla Ofset, 2006.

Aydos, Sevim. "Yaşayan Çubuk Efsaneleri". *Bütün Yönleriyle Çubuk ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu II*. ed. Fatih Erkoçoğlu ve Necmettin Ayan. 293-316. Ankara: Çubuk Belediyesi Yayınları, 2019.

Ayhan, Bahattin. *Çankırı Camileri-Türbeleri-Şifalı Suları.* Çankırı: Yeni Gün Ofset Matbaacılık, 2012.

Başhan, Gönül. *Kütahya Simav İlçesindeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi.* Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Bayat, Fuzuli. *Türk Kültüründe Kadın Şaman.* İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2010.

Doğan, Turgay. *Ziyaret Fenomeni Açısından Kırşehir ve Çevresi (İnceleme–Değerlendirme).* Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Durdu, Aydın. "Çorum İnanç Merkezleri ve Evliya İnancı". *Çorum Halk Kültürü.* 187-214. Ankara: Sistem Ofset, t.y.

Erdem Ağoğlu, Zeynep. *Dini Ziyaret Yerleri ve Halk İnanışları Açısından Kızılcahamam-Çamlıdere.* Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Erdoğan, Abdülkerim. *Unutulan Şehir Ankara.* Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.

Erdoğan, Abdülkerim. "Ankara'da Bir Selçuk Melikesi (Melike Hatun)". *Gönül Sultanları, Şahsiyetleri ve Değerleri İle Ankara.* ed. İbrahim Ethem Arıoğlu. 467-474. Ankara: Akçağ Basım Yayım, 2018.

Erkoç, Ethem. *Çorum'da Sahabe ve Evliya Makamları.* Ankara: Salmat Basım Yayım, 2015.

Erşahin, Seyfettin. "Ankara Gönül Sultanlarının Türk Milli Kültürünü Oluşturmadaki Rolü: "Anadolu Menkıbesi" Örneği". *Gönül Sultanları, Şahsiyetleri ve Değerleri ile Ankara.* ed. İbrahim Ethem Arıoğlu. 165-194. Ankara: Akçağ Basım Yayım, 2018.

Günaydın, Aykut. *Zonguldak Yöresi Türbe, Yatır ve Ziyaret Yerleri Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar.* Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Haymana Belediyesi. "Cimcime Sultan". (Erişim 17 Kasım 2025). https://www.haymana.bel.tr/sayfa/cimcime-sultan

Işık, Hasan – Öztürk, Veysel Eren. "İlk Türklerin Geçiş Dönemlerine Dair İnançlarının Günümüz Kuzey Batı Ankara'daki İzleri". *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* (Ekim 2023), 445-456.

İlhan, Yakup. *Mecitözü İlçe Merkezi ve Çevresinde Dini Ziyaret Yerleri.* Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Kaçmaz, Meral. *Osmanlı Döneminde Haymana Kazası XVI.-XVIII. Yüzyıl.* Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2025.

Kalafat, Yaşar. "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 10/32 (2004), 37-54.

Kaplan, Haktan. *Bolu ve Düzce Halk Kültüründe Türbeler ve Ziyaret Yerleri.* Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.

Karanfil Güldemir, Münevver. *Afyon-Bolvadin ve Çevresi Halk İnanışları ve Uygulamaları.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Karaoğlan, Hamza. "Kutsalın Taşıyıcısı Olarak Anadoluda Türbe ve Yatır Sahibi Kadınlar". *International Academic Social Resources Journal* 7/41 (2022), 1041-1052.

Kartal, Atila. *Konya Halk Kültüründe Türbeler Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar.* Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.

Kılıç, Yakup. *Karaman ve Çevresindeki Ziyaret Yerlerinin ve Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Olgusu Açısından Tahlili.* Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Koçaker, Ebubekir. *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Bir İnceleme.* Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Kolcu, Bengisu. *Çankırı Türbeleri.* Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Korucu, İpek. *Konya-Akşehir ve Çevresi Halk İnanışları ve Uygulamalarının Fenomenolojik Açıdan Değerlendirilmesi.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2025.

Kozan, Serap. *Nevşehir Yöresindeki Ziyaret Yerleri.* Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Öztürk, Fulya. *Geçmişten Günümüze Nallıhan Folkloru.* Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Pınarbaşı, Gülenay. *Anadolu'nun Ermiş Kadınları.* İstanbul: Okur Kitaplığı, 2011.

Polat, Kemal. "Eski Türk İnançlarında Kadın". *Dinler Tarihinde Kadın. ed. Bekir Zakir Çoban.* 141-168. İstanbul: Selenge Yayınları, 2023.

Sakaoğlu, Saim. *101 Anadolu Efsanesi.* İstanbul: Damla Yayınevi, 1978.

Tanyu, Hikmet. *Türkiye'de Adak ve Adak Yerleri.* Ankara: Elips Kitap, 2007.

Tay, *Lokman. Kırşehir (Merkez) Türbeleri.* Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Torun, Candan. *Halk Hekimliği ve Çankırı'daki Halk Hekimliği İle İlgili İnanış ve Uygulamalar.* Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.

Tozlu, Sümeyra. *Çorum İli Halk İnançları ve Halk Hekimliği.* Artvin: Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Yurtoğlu, İbrahim. *Kızılcahamam ve Çevresinin Halk Bilimi Ürünleri Üzerine Bir Araştırma.* Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Yüce, Hüseyin – Taş, Dilşad. *Türk Kadını ve Satıkadın.* Ankara: Sirem Basın Yayım, 2009.